

ความสำคัญและที่มาของหัวข้อการวิจัย

การเกษียณอายุราชการ เป็นภาวะการณ์ที่ข้าราชการต้องครบกำหนดอายุในการรับราชการ หรือเป็นการสิ้นกำหนดเวลารับราชการ หรือการทำงาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538:112) ซึ่งภาวะนี้จะมาถึงเมื่อข้าราชการผู้นั้นมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ หรือมากกว่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระเบียบข้อบังคับของแต่ละหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่รับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ การเกษียณอายุราชการนี้ส่งผลให้ส่วนราชการต้องสูญเสียกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถหรือทรัพยากรที่มีค่าไปอย่างน่าเสียดาย การเกษียณอายุราชการได้เริ่มมีขึ้นตั้งแต่ครั้งสมัยโบราณ โดยมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญมาแล้วหลายฉบับ ซึ่งแต่ละฉบับได้มีการกำหนดอายุที่จะให้ข้าราชการต้องเกษียณอายุราชการไว้แตกต่างกันไป การเกษียณอายุราชการนั้นแม้จะเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้ข้าราชการได้พักผ่อนร่างกายหลังจากที่ได้ผ่านชีวิตการทำงานมาเป็นเวลานาน สามารถมีชีวิตอย่างอิสระโดยเลือกประกอบอาชีพหรือทำงานอดิเรกได้ตามที่ชอบ ตลอดจนสามารถทำกิจกรรมในยามว่างได้ด้วยตนเอง แต่อย่างไรก็ตามการเกษียณอายุราชการย่อมส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้เกษียณอายุราชการค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับตัวภายหลังเกษียณอายุราชการ ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อตัวบุคคลแล้ว การเกษียณอายุราชการยังส่งผลกระทบต่อหน่วยงานอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากบุคลากรที่ใกล้เกษียณอายุราชการมักขาดความกระตือรือร้นในการทำงานและส่งผลให้งานด้อยประสิทธิภาพได้ (วีระ สุเมธาพันธ์, 2525:67) นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อครอบครัวและบุคคลที่ใกล้ชิดด้วย เนื่องจากขาดการเตรียมตัวในการปรับตัวให้เข้ากับบุตรหลานและผู้อื่น ซึ่งหากผู้เกษียณอายุราชการได้มีการเตรียมตัวไว้ล่วงหน้าตั้งแต่ยังทำงานอยู่ก็จะช่วยให้การปรับตัวภายหลังเกษียณอายุราชการได้ดีขึ้นและจากการศึกษาของ เบญจมา เลหาพูนรังสี (2534:87) ก็ให้การสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว โดยพบว่า การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการนั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวภายหลังเกษียณอายุราชการของข้าราชการบำนาญมาก กล่าวคือหากผู้เกษียณอายุราชการได้มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการย่อมส่งผลให้การปรับตัวภายหลังเกษียณได้ดีขึ้น

จากผลการศึกษาของดัชเชอร์ (Dutcher, 1989:150) แลนเดอร์ (Lander, 1993:154) และชอทิพย์ บุญญานันท์ (2534:74) พบว่าการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุนั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้เกษียณอีกด้วย กล่าวคือผู้ที่มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณนั้นจะมีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้เตรียมตัว ซึ่งหากได้มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณมากก็จะมีชีวิตที่มีความพึงพอใจในชีวิตมาก และจากผลการศึกษาของ ดามพวรรณ แซ่มซ้อย (2536:71)

ก็สอดคล้องกับผลการศึกษาดังกล่าว โดยพบว่าการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของข้าราชการนั้น ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตภายหลังเกษียณของข้าราชการอีกด้วย ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหากข้าราชการมีการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุแล้ว ก็จะมีส่งผลต่อการปรับตัวภายหลังเกษียณและส่งผลต่อความสำเร็จในชีวิตภายหลังเกษียณได้อีกด้วย (Diekelmann, 1978 in Stone et al. 1987: 691)

การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการนั้นถือว่าเป็นการวางแผนชีวิตอย่างหนึ่ง ซึ่งหากมีการเตรียมตัวให้พร้อมและเหมาะสมแล้วก็จะสามารถป้องกันปัญหาต่างๆ ภายหลังเกษียณได้ ซึ่งแอชลีย์ (Atchley, 1991:601-611) ได้กล่าวว่าในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุนั้นควรจะมีการเตรียมตัวทั้งระยะไกล (Remote Phase) และระยะใกล้ (Near Phase) เช่น การเตรียมตัวดูแลตนเองก่อนเกษียณอายุราชการ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม โดยในระยะไกลนั้นสามารถเตรียมด้านการเงิน ด้านสุขภาพและการใช้เวลาว่าง ซึ่งอาจเริ่มได้ตั้งแต่เริ่มต้นทำงานสำหรับในระยะใกล้เกษียณนั้นควรเตรียมในด้านจิตใจมากกว่าเพราะบุคคลมักจะเริ่มวิตกกังวลต่อการเกษียณที่ใกล้เข้ามา ดังนั้น ข้าราชการจึงควรมีการเตรียมตัวในด้านต่างๆ ไว้ล่วงหน้า ซึ่งหากมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณเร็วเท่าไรก็จะยิ่งดีเท่านั้น (Leedy and Wynbrandt, 1987:187) วิจิตร บุญยะโทตระ (2533:30) ได้เสนอแนะว่าการวางแผนก่อนเกษียณควรทำล่วงหน้านานๆ เช่น 10 ปี ก่อนเกษียณ นอกจากนี้ แอชลีย์ (Atchley, 1991:202) ยังให้ข้อเสนอแนะในทำนองเดียวกันว่า ข้าราชการควรวางแผนและเตรียมการไว้ล่วงหน้าอย่างน้อย 10-15 ปี ก่อนเกษียณอายุราชการ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นองค์กรหนึ่งที่มีบุคลากรจำนวนมาก โดยในปี 2551 มีข้าราชการจำนวน 3,672 คน ในส่วนนี้เป็นข้าราชการซึ่งมีช่วงอายุระหว่าง 54 ปี ถึง 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.43 ของข้าราชการทั้งหมด การเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุราชการของแต่ละบุคคล ย่อมแตกต่างกันไปตามสภาวะการณ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงตลอดถึงพื้นฐานความรู้ความเข้าใจและการตระหนักในความสำคัญของการเตรียมการเกษียณอายุราชการ ในส่วนของข้าราชการหน่วยงานจัดเป็นตัวแปรสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้ข้าราชการได้เตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ก่อนการเกษียณอายุราชการ แต่จากรายงานและเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่าโดยภาพรวมหน่วยงานราชการมักจะถือว่าการเตรียมการเกษียณอายุเป็นภารกิจของแต่ละบุคคลมากกว่าเป็นภารกิจของหน่วยงาน หน่วยงานขาดการสนับสนุนส่งเสริมในเรื่องของข้อมูลข่าวสารและการจัดกิจกรรมในการเตรียมการเกษียณอายุราชการให้แก่ข้าราชการที่ใกล้ปลดเกษียณอายุราชการ กิจกรรมที่หน่วยงานจัดให้ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของกิจกรรมอำลาอาลัยในวันสิ้นสุดการรับราชการ (อุบล รักการงาน, 2531:86)

ในปัจจุบันมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ยังขาดการกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการให้การสนับสนุนและการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการ ซึ่งทำให้ผู้ที่

เกษียณอายุราชการขาดการเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ดังนั้นผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาข้อมูลเรื่องความต้องการในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อนำเสนอแนวทางให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กำหนดนโยบายและการวางแผนเกี่ยวกับผู้ที่เกษียณอายุราชการ สามารถใช้เป็นแนวทางในการวางรูปแบบกิจกรรมการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่จะส่งเสริมเรื่องคุณภาพชีวิตของข้าราชการในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความต้องการการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ
2. เพื่อศึกษาระดับความต้องการความรู้ในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
3. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการความรู้ในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำแนกตามสถานภาพด้านเพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน สถานภาพการสมรส และอัตราเงินเดือน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาจากบุคลากรของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งเป็นข้าราชการที่ปฏิบัติงานอยู่ในปีงบประมาณ 2551 โดยมีอายุอยู่ระหว่าง 54 – 60 ปี และจะเกษียณอายุราชการในปีงบประมาณ 2552 ถึงปีงบประมาณ 2558 จำนวน 493 ราย
2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้
 - ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน สถานภาพการสมรส อัตราเงินเดือน
 - ตัวแปรตาม ได้แก่ ความต้องการการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ และความต้องการความรู้ในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยแบ่งความต้องการความรู้ออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

นิยามศัพท์

“การเกษียณอายุราชการ” หมายถึง การออกจากตำแหน่งทางสังคมหรือหน้าที่การงานของข้าราชการที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ โดยให้พ้นจากราชการเมื่อสิ้นปีงบประมาณที่ข้าราชการมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ ตามเกณฑ์ที่กฎหมายประกาศไว้

“ข้าราชการก่อนเกษียณ” หมายถึง ข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในปีงบประมาณ 2551 โดยมีอายุอยู่ระหว่าง 54 – 60 ปี และจะเกษียณอายุราชการในปีงบประมาณ 2552 ถึงปีงบประมาณ 2558

“การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ” หมายถึง การเตรียมตัวสำหรับชีวิตในการเกษียณอายุราชการ 5 ด้าน คือ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

“ความต้องการในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ” หมายถึง ความต้องการการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ และความต้องการความรู้ในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ ใน 5 ด้าน คือ ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านงานอดิเรก ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับระยะเวลาหลังจากที่เกษียณอายุราชการไปแล้ว และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขภายหลังเกษียณอายุราชการ

สมมติฐานการวิจัย

ข้าราชการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จำแนกตามสถานภาพด้านเพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน สถานภาพการสมรส และอัตราเงินเดือน มีความต้องการความรู้ในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กรอบแนวคิดการวิจัย

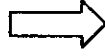
การวิจัยนี้ใช้การทบทวนแนวคิดและเอกสารเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการจากทั้งผลการวิจัยและแนวทางการส่งเสริมสวัสดิการของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยมีตัวแปรที่ศึกษาเรื่องการศึกษาความต้องการในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ดังนี้

แผนภูมิที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

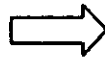
ปัจจัยส่วนบุคคล

- เพศ
- ระดับการศึกษา
- ตำแหน่ง
- ประสบการณ์การทำงาน
- สถานภาพการสมรส
- อัตราเงินเดือน

ตัวแปรตาม

ความต้องการการสนับสนุน
จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ในการเตรียมตัว
ก่อนเกษียณอายุราชการ

ความต้องการความรู้ในการเตรียม
ตัวก่อนเกษียณอายุราชการ

- ด้านร่างกายและจิตใจ
- ด้านรายได้และการใช้จ่าย
- ด้านงานอดิเรก
- ด้านที่อยู่อาศัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงระดับความต้องการการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ
2. ทำให้ทราบถึงระดับความต้องการความรู้ในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
3. ทำให้ทราบถึงผลการเปรียบเทียบความต้องการความรู้ในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำแนกตามสถานภาพด้านเพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน สถานภาพการสมรส และอัตราเงินเดือน
4. ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการวางรูปแบบกิจกรรมการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
5. เป็นแนวทางในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หรือบุคลากรในหน่วยงานอื่น เพื่อให้สามารถปรับตัวใช้ชีวิตภายหลังเกษียณได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้